

Estimat Martí i Pol

L'any 1988 un conseller literari de Proa que ara, de ben segur, es penedeix de les seves paraules, va pronosticar, en un àpat celebrat a la seu de l'editorial, la immediata extinció de la flama de la popularitat del poeta Miquel Martí i Pol. Va considerar que l'escriptor perdria el seu carisma perquè els lectors, creia erròniament, no li perdonarien la decisió de refer la seva vida sentimental, poc després d'enviduar, i fora de la casa on vivia i on rebia els seus admiradors, per anar a fundar la nova llar familiar al pis que li havia cedit un amic seu, l'escriptor Emili Teixidor, a Roda de Ter mateix.

El conseller literari va fer aquest comentari desafortunat en un moment clau de la carrera comercial de l'autor d'*Estimada Marta*, quan l'editorial que l'havia convertit en el poeta català més venut, Edicions del Mall, havia passat avall sense remei.

L'èxit del poeta semblava, semblava a alguns, que anava indispensablement, diguem-ne, lligat a la imatge dels Llibres del Mall, a la insuperada imatge de les càlides i atractives cobertes il·lustrades amb els magnífics dibuixos originals de Joan-Pere Viladecans, un dels moments més destacats de la història de l'edició en català pel que fa a la participació d'un artista en el disseny dels llibres.

Opció per Edicions 62. Quatre anys abans, Miquel Martí i Pol havia començat a publicar alguns llibres a Empúries –*Autobiografia* (1984), *Llibre d'absències* (1985)–, però fins a aquell 1988, any de la fallida oficial del Mall, no decidí que l'editorial que substituiria l'editor Ramon Pinyol i Balasch i que li editaria la majoria dels llibres antics, els nous i l'obra completa, la “seva” editorial, en definitiva, seria Edicions 62.

Els llibres havien de començar a ser publicats aquell 1988 a la col·lecció “L'Escorpí. Poesia”, dissenyada per Loni Geest i Tone Hoverstad, amb aquells volumets, petits però incòmodes d'obrir, d'invariables cobertes blanques i fredes, i de disseny discret i espartà, un producte editorial clarament inferior a l'enyorat del Mall.

En el moment que Martí i Pol inicia la seva col·laboració regular amb “L'Escorpí. Poesia” –no oblidem que l'any 1972 hi publica *Vint-i-set poemes en tres temps*– els més de cent títols de la col·lecció i els divuit anys escolats des de la seva creació no han aconseguit de donar categoria de clàssic al disseny de Geest i Hoverstad. En aquesta primera etapa gràfica

Els llibres i les antologies de Miquel Martí i Pol no paren de reeditar-se. Lluís Bonada fa una radiografia d'aquest èxit de vendes i convida els estudiosos del poeta a descobrir les raons del fenomen.

de la col·lecció, Martí i Pol hi publicarà *Els bells camins* (1988) i hi reeditarà *Andorra* (1989).

L'any 1989, Edicions 62 refà la imatge d'una gran part de les seves col·leccions i el nou disseny de “L'Escorpí. Poesia”, signat per Enric Mir i Malé, s'estrena amb un llibre de Martí i Pol del fons del Mall, *Estimada Marta*, número 127 de la col·lecció. Les reedicions que es faran a partir d'ara dels 126 títols primers vindran amb el nou disseny.

Pel format, que es fa més gran, i les cobertes, que deixen de ser tan fredes, el nou disseny s'acosta una mica als Llibres del Mall, però es queda a mig camí. El text és l'única il·lustració de la portada. La il·lustració, com és lògic, hi fa por. La il·lustració té el risc d'envellir massa aviat el disseny d'una col·lecció d'aquestes característiques.

La fredor de les grans pàgines llençol de les cobertes de la col·lecció “Migjorn” d'Empúries, on es publiquen *Autobiografia* i *Llibres d'absències*, també contrasta amb l'emoció que sentia el lector en tocar, contemplar i admirar les cobertes del Mall.

Imatge trencada i dispersió. Amb la imatge editorial esmicolada. Amb una gran dispersió de marques: “Migjorn” i l'antic i el nou “L'Escorpí. Poesia”. Amb, en principi, un clar pas enrere en el nivell de disseny dels llibres –ni “Migjorn” ni menys encara “L'Escorpí” no li oferiran la personalització gràfica que cada un dels seus títols tenia al Mall–, i amb una possible pèrdua del seu carisma personal pronosticada pel conseller literari, la popularitat de Martí i Pol semblava posar-se a prova.

Sis anys després d'aquell moment clau, ha transcorregut el temps suficient per a comprovar que els fets han ridiculitzat aquell pronòstic negatiu i, alhora, han fet veure que aquella simbiosi editorial i d'imatge Martí i Pol-El Mall, iniciada l'any 1975, no va ser tan important o, si més no, no ha estat imprescindible en l'èxit del poeta, sense restar mèrits a la tasca que en el seu moment, un moment cabdal en la carrera del poeta, va fer Ramon Pinyol i Balasch, que ara signa Ramon Balasch.

Edicions 62, per exemple, fitxa l'autor, en competència amb altres editorials, després del ressò que ha tingut amb El Mall, no abans.

Les antologies. Una de les primeres mostres de l'afermat èxit del poeta, la trobem a dins les parets que van sentir l'inútil malefici, a Proa. El mes de desembre passat, la segona

edició, ampliada, de l'*Antologia Poètica* de l'escriptor feta per Ricard Torrents per encàrrec d'"Els llibres de l'Ossa Menor" d'Edicions Proa l'any 1984 —la primera edició és del 1982— arribava a la segona reimpressió només un any després de la primera reimpressió d'octubre del 1992. En onze anys, doncs, dues edicions i dues reimpressions; tres reedicions en total, fet i fet.

L'antologia d'"Els llibres de l'Ossa Menor" ha hagut de competir des del febrer del 1983 amb la d'"El Garbell" d'Edicions 62, destinada essencialment a estudiants. Preparada per Pere Farrés, s'ha reeditat sis cops. L'any 1992 apareixia la setena edició i ara Pere Farrés prepara una nova edició de l'antologia, actualitzada amb l'obra més recent.

La demanda d'antologies de Martí i Pol no ha quedat saturada amb les de Proa i Ed. 62. Així ho va creure l'editor Eliseu Climent i l'octubre passat Poesia 3i4 publicava *Amb sang els compto*, una mostra de poesia de Miquel Martí i Pol a cura de Miquel Desclot. Eliseu Climent tenia raó en el seu diagnòstic, perquè al cap de quatre mesos n'ha calgut fer la primera reedició.

Edicions 62 ha pogut constatar que l'interès que Alex Broch, director literari adjunt, va mostrar per incorporar-lo a la casa, ha esdevingut productiu. Tots els títols de l'escriptor, vells i nous, són ben vius.

Reedicions d'Edicions 62. *Suite de Parlavà*, el llibre més afavorit per la popularitat del nou propagandista del poeta, Lluís Llach, és del 1991, i l'any passat arribava a la sisena edició. Enguany, *Estimada Marta*, incorporat el 89, ha arribat, sense comptar les anteriors del Mall, a la setena edició, i *Temps d'interluni*, aparegut el 1990, a la cinquena.

La darrera edició del llibre que Martí i Pol tenia a Edicions 62 des de 1972, *Vint-i-set poemes en tres temps*, va aparèixer l'any 1992 i correspon a la número 9.

Els bells camins (1988) és a la tercera edició, *Andorra* (1989), a la segona. *Les clares paraules*, llibre escrit l'any 1979, va ser reeditat a "L'Escorpi. Poesia" l'any 1992. Aquí s'ha reeditat un cop, amb data de 1994, *Crònica de demà*, publicat l'any 1977 —Viladecans hi feia una il·lustració interior, però la "proletària" i "menestral", diguem-ne, coberta del Mall, feta amb el típic i connotat paper d'embolicar marro, era il·lustrada amb un dibuixet d'Antoni Tàpies— es va incorporar a la col·lecció d'Edicions 62 l'any passat i enguany ja s'ha hagut de reeditar per primer cop.

Els nous volums de la poesia completa d'Edicions 62, apareguts a la col·lecció "Clàssics Catalans del Segle XX" —l'autor va triar Edicions 62, a més de la solidesa econòmica de la casa, per la il·lusió que li feia d'entrar en

aquesta col·lecció—, no són pas cap panteó. El primer, aparegut l'any 1989, és a la tercera edició, i el segon, aparegut el 1991, a la segona.

Tenim, finalment, en aquesta editorial, el seu llibre de relats, *Contes de la vila de R. i altres narracions*. L'havia publicat a l'editorial Lumen l'any 1978 i Edicions 62 el va incorporar l'any 1989, bo i enriquit amb sis narracions noves, a la col·lecció de butxaca "El Cangur". L'any 1992 va haver de ser-hi reeditat.

L'únic llibre de poesia nou que Martí i Pol ha publicat a Empúries, *Llibre d'absències*, ha tingut una sort similar a la dels llibres d'Edicions 62. En nou anys ha arribat a la sisena edició. L'any 1988, el poeta tornava a fer-se prosista amb *Obertura catalana*, primer volum de la seva sèrie memorialística. El llibre es va haver de reeditar poc després.

Èxit a les llibreries de vell. El vint per cent, aproximadament, del fons dels Llibres del Mall, saldat en el seu moment pel llibreter de vell Josep Maria Marca, de la plaça de Sant Just de Barcelona, corresponia a títols de Martí i Pol.

"Eren —ens diu el llibreter— majoritàriament exemplars de les darreres edicions dels seus llibres, alguns dels quals, en el moment que el banc se'ls va quedar, no havien tingut temps d'arribar a les llibreries. Eren reedicions de 5.000 exemplars. Només d'algun títol, com el darrer volum de l'obra completa, n'hi havia molt pocs, un centenar, només. Devia ser a punt de reeditar-se. Els llibres de Martí i Pol van ser, des del primer moment, els més sol·licitats del fons i els que més de pressa van sortir".

Com Verdaguer. "Mai, des de Verdaguer, no hi ha hagut una relació d'afecte i de suport entre la gent i un poeta d'aquest país", proclamava el poeta Joan Margarit, traductor de Martí i Pol al castellà i estudiós de la seva obra, en una conferència pronunciada el dia 9 de febrer a la Llar del Llibre de Roda de Ter.

El poeta publica, hi recordava Margarit, entre el 1972 i el 1991, de *Vint-i-set poemes en tres temps* a la *Suite de Parlavà*, més de 500 poemes que s'estenen en 16 llibres molt regularment distribuïts, a un ritme molt constant de trenta poemes cada any. "Els seus lectors han estat, doncs, uns lectors molt especials que han seguit el seu poeta d'una manera comparable a aquells lectors russos que esperaven l'edició dels capítols de les grans obres de Dostoievski".

Margarit, que havia preparat una antologia del poeta en castellà per al Mall poc abans de la fallida, analitzava, en aquella conferència, els motius de la popularitat de l'autor de *La fàbrica*.

La demanda d'antologies de Martí i Pol no ha quedat saturada amb les de Proa i Edicions 62. La publicació per 3i4 de la mostra de poesia *Amb sang els compto* ja fa la seva primera reedició al cap de quatre mesos de sortir al mercat.

“L'extraordinària recepció de l'obra de Martí i Pol –ens diu Margarit– es basa en dos fets. En primer lloc, que és un dels pocs poetes que té un projecte poètic. I, en segon lloc, que ha estat víctima de l'agressió dels fets, dels poderosos de l'altre món, com Verdaguer ho va ser dels poderosos d'aquest món”.

Projecte poètic. “La major part de poetes escriuen sense projecte. Estan atents al seu interior i al seu exterior i quan ve una idea escaient, comencen un poema. Si això es dona sovint, serà un poeta prolífic com Carner. Si no, un poeta de poca obra com Gil de Biedma. Martí i Pol, en canvi, com Juan Ramón Jiménez, té molt aviat un projecte poètic, és a dir, vol deixar en poesia el que és cada dia en relació amb el present, però també amb el passat, que es va acumulant, i amb el demà que es va fent petit. L'obra de Martí i Pol és la vida de Martí i Pol. El seu projecte poètic és el més important que hi hagi hagut mai en català”.

L'agressió dels fets: “Les persones sabem, en fer-nos grans, que cal témer dues agressions contra les quals no serem mai prou forts per a vèncer-les o per a defensar-nos-en amb dignitat. Quan un poeta hi ofereix una resistència exemplar es pot establir un corrent d'afecte i de comprensió, fins i tot una certa catarsi. Verdaguer era víctima del poder, Martí i Pol ho és

dels fets, i rebrà el mateix corrent d'afecte i comprensió que Verdaguer”.

Ricard Torrents ja es va demanar per les causes de la recepció del poeta en el pròleg de la seva antologia. Torrents forma part del grup de nois de la mateixa comarca que Martí i Pol que es lliuren, estudiants d'humanitats al seminari de Vic a temps complet, al goig de l'estudi i del conreu de la poesia sota l'apadrinament de luxe de Carles Riba, mentre el nostre poeta no deixa mai de complir la jornada a la fàbrica, segons observa Miquel Desclot al pròleg de l'antologia *Amb sang els compto*.

Misteri. Torrents parla de misteri, en referir-se a les vies que porten els poemes de Martí i Pol als lectors, sobretot tenint en compte que havia caigut en l'oblit editorial durant els anys 50 i 60 i que mai no havia tingut el suport de la crítica, que ell creu influent, perquè imposa noms i corrents a través d'antologies i col·leccions. En aquest cas, la crítica d'aquells anys es va revelar poc influent.

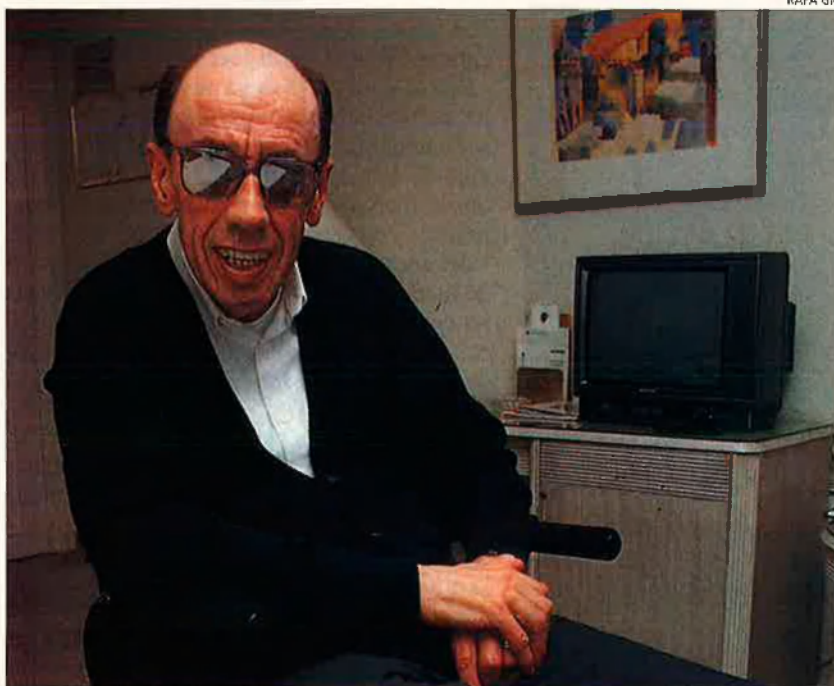
El fet deu significar, dedueix Torrents, que la seva poesia respon a les expectatives del “consumidor actual de poesia”. No posa en dubte que sigui una poesia eficaç i indica que certs factors extraliteraris hi deuen haver tingut algun paper “com ara el primer ostracisme o l'origen proletari o la malaltia”. De totes formes, creu que el factor que pesa més “és rigorosament literari” i deixa escrit que qualsevol literatura, qualsevol llengua “necessita també aquesta mena de poesia”.

Miquel Desclot creu que el secret de l'èxit del poeta “l'hauria de desentranyar un sociòleg”, però no per això ha intentat de fer-ho ell, a petició d'EL TEMPS.

Sintonia. “Se m'acut que es pot atribuir a una cosa tan senzilla, és a dir, tan complexa, com la sintonia natural del poeta amb la seva gent. Una sintonia que no cal atribuir tant al seu origen social com a l'assumpció de la pròpia experiència vital entre els seus, comparable a la del capellà Verdaguer o a la de l'aristòcrata Sagarra. En uns moments que la religió ha deixat de ser una via per al comú de la gent, no deu ser tan estrany que el públic sense pretensions acadèmiques busqui instintivament una veu per a escoltar i amb qui dialogar”.

Francesc Vallverdú va fer el pròleg de l'antologia en castellà publicada per El Bardo l'any 1974 i va ser dels primers a valorar la seva poesia.

Vitalisme. “Crec que és un fenomen una mica especial –ens diu–. Per unes determinades circumstàncies biogràfiques la seva veu poètica rep una potencialitat i un vitalisme molt forts. El vitalisme de les seva poesia, de tocar molt de peus a terra –el seu poble, la seva

Lectors, escriptors i editors elogien sense embuts l'obra de Miquel Martí i Pol. L'actualitat dels seus poemes és un dels aspectes que el fa sempre interessant.

gent— connecten en un moment determinat amb el públic i amb els joves. La gent acudeix a la seva poesia per les circumstàncies personals de l'autor i després s'adona que l'interessa i acaba enlluernada amb un poeta perquè connecta amb les seves idees i els seus sentiments”.

Josep Corredor-Matheos era el traductor al castellà dels versos d'aquella antologia i des dels anys 50 manté una relació molt estreta amb el poeta.

“La primera raó del seu èxit —ens diu— és perquè tot gran poeta té diferents nivells i ell els té. Té profunditat, és autèntic poeta i ho fa amb un llenguatge assequible, sense perdre profunditat. La seva malaltia ha afinat extraordinàriament la seva sensibilitat. El dolor li ha estat com una escola. I, finalment, perquè és important. Em sembla realment un poeta important”.

Humanitat, comunicació. Josep Piera va ser dels primers a valorar-lo, al País Valencià. “Crec que l'èxit es deu a la seua humanitat, bàsicament. La meua teoria és que els poetes malalts són criatures desgraciades pels fets que arriben a expressar millor que ningú la tragèdia existencial i el drama tant a nivell personal com col·lectiu. Són Vinyoli, Blai Bonet i Martí i Pol, tres marginats per la vida; i des d'aquesta marginació arriben a tocar les fibres més sensibles. La malaltia allunya Martí i Pol del món i alhora l'hi apropa. Té èxit per causa de l'extraordinària profunditat de la seua poesia, tot i que l'èxit li fa mal perquè li fa fàcil la poesia”.

Marc Granell és un dels poetes que més ha reconegut la influència de Martí i Pol en la seva obra. “No crec —ens diu— que hi haja molt de misteri. Per mi, és com el cas d'Estellés. És

un gran poeta. Aquí està la base. Per mi, el gran poeta és aquell que arriba a comunicar a través de la seua poesia amb els sentiments generals i les emocions de la gent d'una manera clara, directa, però amb una gran tècnica poètica. Això és el més difícil de fer, la gran dificultat de la poesia, i Martí i Pol ho fa. Té aquesta gran virtut”.

Un cop donada aquesta base, Marc Granell apunta altres factors. “Donada aquesta comunicabilitat, s'ha pogut traslladar al gran públic, com Estellés. Sobretot després de la desaparició d'altres poetes mítics i molt bons, com Salvador Espriu. Però la base és que, a la gent, li agrada. Fa una gran poesia, d'una comunicabilitat emocional, que arriba a través dels sentiments i parla dels grans problemes amb una senzillesa tremenda. Els poetes que hi arriben és per alguna cosa. Hi ha un poeta autèntic”.

Xavier Folch, l'altre editor que optava a fixar el poeta com a autor preferent de la casa després de la fallida del Mall, és un martipolià de pedra picada.

“A part la qualitat —ens diu—, l'èxit té a veure amb el fet que ha sabut expressar amb llenguatge poètic algunes de les realitats i aspiracions de la gent corrent: l'amor, la presència constant de la mort, la inconformitat davant la injustícia i el desig de ser feliç”.

Pere Farrés, l'estudiós del poeta a Edicions 62, hi ha trobat tres motius bàsics.

Identificació. “D'una banda, ha sabut establir una comunicació molt directa amb un tipus de lector molt divers i general, que no demana una excessiva intel·lectualització. En segon lloc, aquesta experiència de la qual parteix la seva poesia és propera al lector o compartida, o és prou intensa per a impressionar-lo. És a dir, la identificació. I el tercer motiu és una mica més tècnic. La seva poesia ha sabut combinar molt bé dos registres, el de la tendresa i el de la duresa que sintetitzen una forma de vida que molts lectors podem admirar”.

I finalment, si em perdoneu l'autoconvocatòria, des de la nostra deformació professional, caldria parlar de la constant actualitat dels seus poemes, o des de la nostra obsessió personal, d'una cosa tan important com són els títols dels llibres, carta de presentació de tot escriptor, la manera que té l'autor de dir què és i què no és.

La bellesa de títols com *L'àmbit de tots els àmbits*, *Estimada Marta*, *La fàbrica*, *Suite de Parlavà*, *L'Arrel i l'escorça*, *Crònica de demà*, *Quadern de vacances* i *El llarg viatge*. Títols que l'agermanen amb els títols de les grans obres de la literatura universal i l'allunyen radicalment de les collonades formalistes i pedants de molts dels títols, amb rodolins inclosos, de la poesia i la literatura catalanes, d'autors molt ben considerats per la crítica diguem-ne influent.

Lluís Bonada

